

پولاد

پروپوزیشن
پرتال جامع علوم انسانی
پروپوزیشن
پرتال جامع علوم انسانی

نقد و بررسی سالنامه آماری کشور ۱۳۸۱ در قالب‌های چاپی و اینترنتی

رحمان معرفت^۱

راهنمای دسترسی به اطلاعات موجود است، آمده است. سپس علائم و نشانه‌هایی که در بخش‌های مختلف کتاب به کار رفته است تعریف شده است برای مثال "ر.پ" به معنای "رجوع شود به پیوست". در ادامه، فهرست جداول و متن اصلی و در انتهای منبع هم فهرست منابع و مآخذ و نمایه موضوعی آمده است.

دامنه و پوشش موضوعی

سالنامه آماری کشور مجموعه‌ای متنوع از آمارهای رسمی کشور ایران است که به‌طور سالانه منتشر می‌شود. سالنامه آماری کشور ۱۳۸۱ یک سالنامه اختصاصی - ملی است از نظر موضوعی دارای ۲۲ فصل و حاوی اطلاعات آماری درباره این موضوعات است:

۱. سرزمین و آب و هوا؛
۲. جمعیت؛
۳. نیروی انسانی؛
۴. کشاورزی، جنگلداری و شیلات؛
۵. معدن؛
۶. نفت و گاز؛
۷. صنعت؛
۸. آب و برق؛

تاریخچه

انتشار سالنامه آماری ایران با نام سالنامه آماری کشور از سال ۱۳۴۵ آغاز شد و حاوی مجموعه‌ای از آخرین اطلاعات آماری موجود در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و آموزشی است که به منظور رفع نیازهای اطلاعاتی برنامه‌ریزان، پژوهشگران و دیگر متقاضیان تهیه می‌شود (آخرین سالنامه آماری ایران که در دسترس قرار دارد مربوط به سال ۱۳۸۱ است). این سالنامه هر سال از طرف مرکز آمار ایران وابسته به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی منتشر می‌شود. با توجه به اینکه در ایران هر ده سال یکبار سرشماری عمومی نفوس و مسکن صورت می‌گیرد و همچنین به دلیل آنکه طرح‌های آماری کشور با فاصله زمانی منظم اجرا نمی‌شود، نمی‌توان انتظار داشت که اقلام آماری مندرج در سالنامه آماری کشور به‌صورت سالانه در دسترس باشد.

الف. بررسی نوع چاپی

سالنامه آماری کشور ۱۳۸۱، دارای یک پیشگفتار ۲ صفحه‌ای است که در آن به معرفی این سالنامه و نحوه گردآوری اطلاعات موجود در آن پرداخته و موانع و مشکلات بر سر راه گردآوری اطلاعات این سالنامه را آورده است. در ادامه فهرست مندرجات که در واقع

۹. ساختمان و مسکن؛

۱۰. بازرگانی، رستوران و هتلداری؛

۱۱. حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات؛

۱۲. بازارهای مالی؛

۱۳. امور قضایی؛

۱۴. بهزیستی و تأمین اجتماعی؛

۱۵. آموزش؛

۱۶. بهداشت و درمان؛

۱۷. فرهنگ و جهانگردی؛

۱۸. بودجه دولت؛

۱۹. هزینه و درآمد خانوار؛

۲۰. شاخص های قیمت؛

۲۱. حساب های مالی؛

۲۲. آمارهای بین المللی.

ب. بررسی نوع پیوسته (اینترنتی)

نتایج سرشماری ها و آمارگیری های نمونه ای اجرا شده توسط مرکز آمار ایران، آمارهای ثبتي و نتایج آمارگیری های اجرا شده در دستگاه های اجرایی کشور، منابع آماری این نشریه را تشکیل می دهند. با توجه به اینکه سرشماری عمومی نفوس و مسکن هر ده سال یک بار اجرا می شود و اجرای برخی آمارگیری ها و سرشماری ها توسط مرکز آمار ایران و سایر سازمان ها با فاصله زمانی منظمی صورت نمی گیرد، برخی از اطلاعات آماری مندرج در سالنامه، هر ساله و به طور مستمر در دسترس نیست.

برای دستیابی به سالنامه آماری کشور در اینترنت ابتدا وارد سایت مرکز آمار ایران به نشانی www.SCI.org.ir می شویم. سپس با انتخاب گزینه سالنامه آماری کشور ۱۳۸۱ که در سمت چپ صفحه خانگی قرار دارد وارد صفحه جستجو در این منبع می شویم.

شیوه های بازیابی اطلاعات

برای دستیابی به اطلاع مورد نظر از دو شیوه می توان بهره جست:

۱. با مراجعه به صفحات آغازین و بخش فهرست مندرجات می توان از طریق دسته بندی موضوعات، موضوع مورد نظر خود را همراه با شماره صفحات آن یافت.
۲. با استفاده از نمایه موضوعی موجود در انتهای کتاب می توان موضوع مورد نظر را همراه با شماره صفحه آن موضوع یافت.

شیوه جستجو

با انتخاب این گزینه که در قسمت سمت چپ صفحه خانگی سایت وجود دارد، پنجره ای جدید گشوده می شود که در آن گزینه های زیر را می بینیم:

۱. جستجوی کلمه بر روی عناوین جدول؛

۲. جستجوی موضوعی؛

۳. جستجوی جغرافیایی؛

۴. جستجوی پیشرفته؛

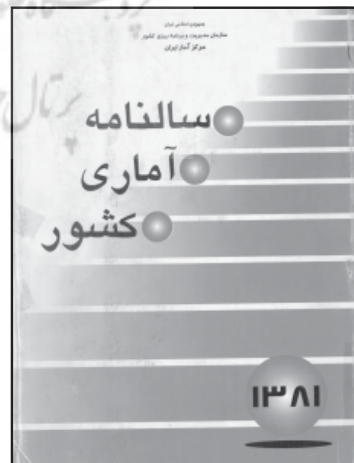
۵. عنوان نشریه؛

۶. کلیدواژه؛

۷. جستجوی عمومی.

نقد و بررسی هر دو شکل چاپی و اینترنتی سالنامه آماری کشور ۱۳۸۱

سالنامه آماری کشور کتابی است که از طرف مرکز آمار ایران، وابسته به سازمان مدیریت و برنامه ریزی هر ساله منتشر می شود. از آنجاکه یکی از وظایف تخصصی مرکز آمار ایران تهیه آمار و اطلاعات در حوزه های اجتماعی و

اقتصادی، و تهیه اطلاعات مورد نیاز برای برنامه‌ریزی توسعه کشور است، بنابراین تهیه این کتاب توسط این سازمان می‌تواند ما را نسبت به اعتبار ناشر مطمئن سازد. اطلاعات این کتاب از طریق ارتباط با نهادها و سازمان‌های داخلی گردآوری شده است.

همچنین سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵ نیز در جمع‌آوری این اطلاعات نقش بسزایی داشته است.

از آنجا که جمع‌آوری اطلاعات یک کشور در سطح کلان بسیار مشکل است و گاه ارائه اطلاعات از سوی افراد و یا سازمان‌ها با مشکلاتی همراه است، طبیعتاً باید انتظار عدم جامعیت محتوایی این اثر را داشت. برای مثال در ذیل جدول "۲۰-۳- کارکنان تابع قانون استخدام کشوری و سایر مقررات استخدامی بر حسب وضعیت استخدامی" توضیح کوتاهی می‌بینیم درباره اینکه آمار مربوط به سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران که در این جدول ارائه شده است، به دلیل عدم ارائه توسط سازمان صدا و سیما مربوط به سال ۱۳۷۸ است. ارائه آمار و اطلاعات بخش‌های مختلف سطح کشور، مستلزم انتشار مجموعه‌ای از کتاب‌ها در این حجم خواهد بود. آوردن اطلاعات مختصر و فشرده در این منبع باعث شده است که از آوردن بعضی از اطلاعات مفصل چشم‌پوشی شود. البته این چشم‌پوشی نیز از طریق منتشر کردن سالنامه‌های آماری استانی مانند سالنامه آماری خوزستان و نظایر آن تا حدودی جبران شده است.

در مجموع می‌توان گفت جامعیت نسبی منبع، اعتبار بالای ناشر کتاب، احتمال بالای صحت اطلاعات ارائه شده، روش‌های مناسب بازیابی اطلاعات، فشرده بودن و مختصر بودن اطلاعات آماری ارائه شده همراه با توضیحات مکفی، وجود نظام ارجاعی دقیق در بخش‌های مختلف کتاب، به ویژه در نمایه موضوعی آن از ویژگی‌های مثبت این منبع است.

به نظر می‌رسد اگر تولیدکنندگان این منبع نمایه‌های بیشتری، همچون نمایه شهرها و استان و نمایه نام‌ها

به ویژه در بخش اطلاعات و آمار بین‌المللی ارائه می‌دادند و به این ترتیب نقاط دسترس‌پذیری و بازیابی اطلاعات را بیشتر می‌کردند، امکان دستیابی به اطلاعات منبع سریع‌تر و راحت‌تر می‌بود.

شکل حروف در سالنامه چاپی به گونه‌ای است که در هنگام مطالعه چشم را اذیت نمی‌کند، فاصله سطرها مناسب است، جداول گویا و با توجه به روش‌های جستجو به راحتی قابل بازیابی هستند. توضیحات مورد نیاز و ارجاعات مناسب برای منابع استفاده شده در کتاب در پایین صفحات و جداول آمده است. پررنگ بودن عناوین جداول، داشتن شماره‌بندی برای بازیابی و ترتیب الفبایی محتوای جداول از ویژگی‌های مثبت این مدرک است.

معیارهای صحت، مستند بودن، جامعیت، و روزآمدی که در بررسی هر دو شکل چاپی و اینترنتی مشترک است، به طور نسبی بالاست اگر چه به دلیل مشکلات چاپ و زمان‌گیر بودن این کار، از نظر روزآمدی، در شکل چاپی آن چنان که باید سرعت بالایی مشاهده نمی‌شود در حالی که یکی از ویژگی‌های مثبت شکل اینترنتی قابلیت روزآمدسازی سریع و آسان منبع است. جی جی چودوری عقیده دارد: «در دهه هفتاد، هنگامی که پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته به سرعت شروع به افزایش کردند، بسیاری از افراد فکر می‌کردند که عمر مواد چاپی نزدیک به پایان است...» (۲: ۱۳۳-۱۶۲). اما امروز مشاهده می‌کنیم افرادی که روزگاری ایده "جامعه بدون کاغذ" را مطرح می‌کردند، به بازنگری در عقاید خود پرداخته‌اند و بهره‌گیری از منابع چاپی را در کنار منابع اینترنتی به عنوان مکملی مناسب و مورد نیاز پذیرفته‌اند.

سرعت مناسب اینترنت باعث می‌شود وقت کمتری از استفاده‌کننده صرف بازیابی و جستجو در سایت شود. در حالی که استفاده از منابع چاپی نیاز به الزامات خاصی ندارد، بهره‌گیری از شکل اینترنتی نیازمند ملزومات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری ویژه‌ای است. بهره‌گیری از

روش‌های سریع بازیابی همچون استفاده از موتورهای جستجوی داخلی در شکل اینترنتی منبع یکی از قابلیت‌های این منابع است.

روش‌های جستجوی کلیدواژه‌ای نیز به مراجعه‌کننده کمک قابل ملاحظه‌ای می‌کند. از طرف دیگر بهره‌گیری از قابلیت عملگرهای بولی در جستجوها، می‌تواند در محدود کردن و یا گسترش حوزه موضوع مورد جستجو به استفاده‌کننده یاری رساند. جستجو با کمک واژه‌نامه نیز یکی از قابلیت‌های مهم شکل اینترنتی این منبع است که در حالت چاپی چنین چیزی وجود ندارد. امکان برقراری پیوند (لینک) در شکل اینترنتی منابع یکی از قابلیت‌های مهم و قابل توجه این منابع است که در حالت چاپی وجود ندارد. بهره‌گیری از پیوندها، سرعت بازیابی را به مراتب افزایش می‌دهد. از طرف دیگر نقشه سایت (Map Site) نیز که یکی از شاخص‌های مهم بازیابی در شکل اینترنتی است که در حالت چاپی وجود ندارد.

وجود مشکلاتی همچون قطع برق، هک شدن سایت، درست عمل نکردن نرم‌افزارها، ویروس‌های رایانه‌ای و نظایر آنها از ویژگی‌های منفی شکل اینترنتی منبع است. سرعت انتقال انتقادات و پیشنهادهای به تنظیم‌کنندگان و تهیه‌کنندگان در شکل اینترنتی نسبتاً آسان‌تر از حالت چاپی است. بهره‌گیری از قابلیت پست الکترونیک می‌تواند امکان برقراری ارتباط مستقیم و فوری با تهیه‌کنندگان شکل اینترنتی سالنامه آماری فراهم نماید که البته این ویژگی در حالت چاپی نیز از طریق تلفن‌های تماس امکان‌پذیر است. تغییر در ساختار کلی منبع، در شکل اینترنتی به مراتب آسان‌تر از شکل چاپی است. برای مثال در مقدمه سالنامه آماری کشور ۱۳۸۱ ظاهراً آدرس سایت مرکز آمار ایران به این صورت آمده است:

www.SCI.or.ir در حالی که آدرس تغییر یافته سایت www.SCI.org.ir است. زمانی که شکل چاپی منتشر شد، تا انتشار مجدد آن غلط املائی فوق مراجعان را دچار اشتباه خواهد کرد مگر آنکه در این فاصله ضمیمه یا مدرک دیگری به صورت چاپی ارائه شود (مانند

غلطنامه‌ها). اما در شکل اینترنتی به راحتی می‌توان تغییر ایجاد شده را به نشانی درست ارجاع داد و مراجعان را از سردرگمی نجات داد. یکی از قابلیت‌های مهم در منابع اینترنتی، قابلیت ارائه اطلاعات به صورت یا زمان واقعی است. با استفاده از این قابلیت می‌توان تغییرات آنی و لحظه‌ای را در سایت وارد نمود و اطلاعات به روز و کارآمد را در کمترین زمان ممکن به مراجعان ارائه داد. در مجموع می‌توان گفت هر دو شکل چاپی و اینترنتی با توجه به مزایا و معایبی که دارند می‌توانند مکمل هم باشند و نقایص یکدیگر را بپوشانند. کتابخانه‌ها یا مراکز اطلاع‌رسانی دیگر با توجه به خط‌مشی‌ها و سیاست‌های خود می‌توانند از هر دو شکل آن بهره‌گیرند.

منابع

۱. آیسون، دین آن؛ مک‌نیل، بت؛ سوانسون، سن. «معیارهای انتخاب پایگاه‌اطلاعاتی». ترجمه نفیسه دری‌فر. کتابداری و اطلاع‌رسانی، دوره سوم، ۳ (پاییز ۱۳۷۹): ۱۱۶-۱۳۲.
۲. چودوری، جی جی. «پژوهش درباره اینترنت و بازیابی اطلاعات». ترجمه مهدی خادیمان. کتابداری و اطلاع‌رسانی، دوره سوم، ۳ (پاییز ۱۳۷۹): ۱۳۳-۱۶۲.
۳. فتاحی، رحمت‌الله. «ارزیابی منابع اینترنتی». تازه‌های اطلاع‌رسانی، کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۳۸۱.
۴. قاسمی، علی حسین. «معیارهای ارزیابی موتورهای کاوش». کتابداری و اطلاع‌رسانی، دوره پنجم، ۳ (زمستان ۱۳۸۱).
۵. مرادی، نورالله. مرجع‌شناسی، شناخت خدمات و کتاب‌های مرجع. تهران: فرهنگ معاصر، ۱۳۷۶.
۶. مرکز آمار ایران.

[on-line]. Available: <http://www.sci.org.ir>